

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE STUDII FILOLOGICE

Elemente de frazeologie biblică comparată română-franceză în variante
succesive ale Noului Testament

Rezumatul tezei de doctorat

Conducător de doctorat:

Prof. Univ. Dr. habil. Felicia Dumas

Doctorandă:

Păun (căș. Mihalcea) Bianca Elena

Anunț

La data de **13 septembrie 2019**, ora **10.00**, în sala **III.11**, drd. Păun Bianca Elena căs. Mihalcea susține în ședință publică teza de doctorat cu titlul **„Elemente de frazeologie biblică comparată română-franceză în variante succesive ale Noului Testament”** în vederea obținerii titlului științific de doctor în domeniul Filologie.

Comisia de doctorat are următoarea componență:

Președinte:

Conf. Univ. Dr. Ioan Lihaciu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conducător științific:

Prof. Univ. Dr. habil. Felicia Dumas, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Referenți:

Prof. Univ. Dr. Eugen Munteanu, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Prof. Univ. Dr. dr.h.c. Wolfgang Dahmen, Universitatea „Friedrich-Schiller”, Jena

Conf. Univ. Dr. Sonia Berbinski, Universitatea din București

Cuprins

Argument.....	1
I. Tradiția biblică textuală română și franceză	3
I.1. Vechile variante ale textului sacru: <i>Vulgata și Septuaginta</i>	3
I.2. Traducerea textului sacru în cultura franceză.....	7
I.2.1. Evul Mediu.....	8
I.2.2. Secolele al XIV-lea și al XV-lea	10
I.2.3 Secolul al XVI-lea: Reforma protestantă.....	11
I.2.4. Secolele al XVII-lea și al XVIII-lea	16
I.2.5. Secolele al XIX-lea și al XX-lea.....	20
I.2.6. Traducerile de după cel de-Al Doilea Război Mondial.....	26
I.3.Traducerile Sfintei Scripturi în cultura română	36
I.3.1. Traduceri parțiale ale Bibliei.....	36
I.3.2. Traduceri integrale ale Bibliei.....	39
II. Conceptul de frazeologie.....	49
II.1. Frazeologia- considerații generale	49
II.2. Locul frazeologiei între domeniile lingvisticii	52
II.3. Tipologii frazeologice.....	54
II.4. Proprietățile unităților frazeologice	55
II. 5. Clasificarea unităților frazeologice	56
II.6. Locuțiuni și expresie	58
II.6.1. Asemănări și deosebiri între locuțiuni și expresii.....	60
II. 6.2. Locuțiuni verbale	62
II.6.3. Locuțiuni substantivale.....	64
II.6.4. Locuțiuni adjectivale.....	66
II.6.5. Expresii	67
III. Structuri frazeologice biblice.....	69
III.1. Locuțiuni verbale	70
III.1.1. Evanghelia după Matei.....	70
III.1.2. Evanghelia după Marcu	78
III.1.3. Evanghelia după Luca	84
III.1.4. Evanghelia după Ioan	93
III.1.5. Faptele Sfinților Apostoli	95
III.1.6. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Romani.....	99

III.1.7. Epistola Sfântului Apostol Pavel Întâia către Corinteni	101
III.1.8. Epistola Sfântului Apostol Pavel A Doua către Corinteni	103
III.1.9. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni	104
III.1.10. Epistola Sfântului Apostol Pavel A Doua către Tesaloniceni	105
III.1.11. Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul	106
III.2. Locuțiuni substantivale.....	107
III.2.1. Evanghelia după Matei	107
III.2.2. Evanghelia după Marcu	108
III.2.3. Evanghelia după Ioan	111
III.2.4. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Romani.....	111
III.2.5. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Efeseni	114
III.2.6. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Filipeni	115
III.2.7. Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iacob	116
III.3. Locuțiunile adjectivale.....	117
III.3.1. Evanghelia după Matei	117
III.3.2. Evanghelia după Marcu	118
III.3.3. Evanghelia după Luca	119
III.3.4. Faptele Sfinților Apostoli	119
III.3.5. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Romani.....	121
III.3.6. Epistola Sfântului Apostol Pavel Întâia către Corinteni.....	121
III.3.7. Epistola Sfântului Apostol Pavel A Doua către Corinteni	122
III.3.8. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni	123
III.3.9. Epistola Sfântului Apostol Pavel Întâia către Tesaloniceni.....	124
III.3.10. Epistola Sfântului Apostol Pavel Întâia către Timotei	125
III.3.11. Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iacob.....	126
III.4. Expresii	126
III.4.1. Evanghelia după Matei	126
III.4.2. Evanghelia după Marcu	135
III.4.3. Evanghelia după Luca	137
III.4.4. Evanghelia după Ioan	142
III.4.5. Faptele Sfinților Apostoli	144
III.4.6. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Romani.....	146
III.4.7. Epistola Sfântului Apostol Pavel Întâia către Corinteni.....	149
III.4.8. Epistola Sfântului Apostol Pavel A Doua către Corinteni	151

III.4.9. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Galateni	152
III.4.10. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Efeseni	153
III.4.11. Epistola Sfântului Apostol Pavel către Coloseni	154
III.4.12. Epistola Sobornicească a Sfântului Apostol Iacob.....	154
Concluzii	156
Bibliografie	161
1. Izvoare și lucrări de referință.....	161
2. Bibliografie secundară.....	163
Note.....	169

Argument

În lucrarea de față ne-am propus să analizăm câteva aspecte ale unui domeniu puțin cercetat în filologia românească, dar care a prins contur în spațiul european.

Domeniul frazeologiei există încă din Antichitate, însă este cunoscut sub diferite forme așa cum va fi precizat la un moment dat în lucrarea. Îmbinărilor fixe de cuvinte li s-au acordat zeci de lucrări de-a lungul timpului, însă informațiile teoretice au fost aplicate de cele mai multe ori pe corpusuri de limbă vorbită sau pe operele unor autori români cunoscuți.

Ceea ce ne propunem este să aducem în prim plan Biblia și construcțiile frazeologice regăsite aici. De asemenea ne-am propus un studiu comparativ româno-francez prin care să putem face o paralelă între mai multe variante ale textului sacru aparținând celor două culturi. De precizat este faptul că edițiile Bibliilor utilizate au fost alese astfel încât să corespundă din punct de vedere cronologic. În spațiul românesc Bibliile alese pentru analiză sunt Biblia Anania, Radu-Galaction și Cornilescu. Acestea le corespund în spațiul francez Biblia lui Louis Segond, Biblia Chouraqui și Traducerea ecumenică a Bibliei. Lucrarea este structurată pe trei capitole. Primul se bazează pe o istorie a textului sacru, atât în cultura română, cât și în cultura franceză. Dacă în cultura română există studii despre principalele ediții ale Bibliei, pentru cultura franceză am apelat la diverse materiale din spațiul francez care înregistrează principalele versiuni ale Sfintei Scripturi.

Al doilea capitol propune o analiză a principalelor repere teoretice care au în centru conceptul de frazeologie. În acest capitol se va face apel atât la literatura de specialitate românească, cât și la cea europeană, cu preponderență din spațiul francez și spaniol. Necesari de precizat este faptul că se va pune accentul, în special, pe ultimele teorii apărute în domeniu, rareori insistându-se pe teoriile de început ale frazeologiei. De asemenea, vrem să observăm dacă teoriile frazeologiei din spațiul european sunt mai avansate sau au aceleași repere ca teoriile din spațiul românesc. Demnă de urmărit este și o clasificare a unităților frazeologice după anumite criterii de diferențiere.

Tot în acest capitol am crezut necesar să facem o diferență între locuțiune și expresie, conceptele principalele cu care se operează în teză de față. Chiar dacă la un prim contact cu aceste concepte, diferențele dintre ele nu par a fi foarte evidente, suntem siguri că un studiu mai amănunțit va clarifica asemănările și deosebirile dintre cele două.

Capitolul al III-lea, pe care îl considerăm a fi cel mai original din lucrarea de față se bazează pe un inventar de locuțiuni și expresii selectate din cele șase Biblii amintite anterior. Încadrarea structurilor în rândul locuțiunilor sau al expresiilor se va face pe baza noțiunilor teoretice din capitolul al II-lea. De asemenea, încadrarea unor construcții într-o categorie sau alta poate fi una strict subiectivă.

Scopul lucrării este acela de a observa dinamica limbii, a lexicului și a unităților frazeologice în două culturi diferite care au la baza traducerii textului sacru aceleași surse primare: Septuaginta, Vulgata și textul masoretic.

De asemenea ne propunem să observăm dacă forma de unitate frazeologică se regăsește în toate Bibliile alese spre analiză sau în unele variante sunt utilizate lexeme cu înțeles de sine stătător.

Fiind un studiu comparativ se va putea concluziona care dintre cele două limbi utilizează mai frecvent unități frazeologice și în care dintre culturi libertatea în traducere este mai mare în funcție de confesiunile cărora aparțin textele analizate. Ca punct de plecare, am putea

presupune că protestanții sunt cei mai liberi în traducere, ei fiind și primii care au tradus textul sacru în limbile vernaculare, urmași mult mai târziu de ortodocși și catolici. Acest aspect va fi observat de-a lungul tezei, iar concluziile vor fi trase ulterior.

Un alt aspect pe care ne-am propus să-l urmărim este frecvența cu care apar utilizate unitățile frazeologice în cele două limbi. Dat fiind faptul că limba română are un număr redus de traduceri, există posibilitatea ca traducerile din spațiul francez să însumeze un număr mult mai mare de frazeologisme sau cuvinte independente diferite, fapt survenit din dorința de modificare la nivelul lexicului de la o traducere la alta. Acest lucru va fi însă demonstrat la momentul oportun.

Analizând și o traducere făcută după originalul ebraic, ne propunem să observăm dacă Chouraqui a calchiat termeni din ebraică în lucrarea sau dacă a adus inovații lexicale de altă natură, traducerea lui fiind singura care se desprinde de clasicele texte protestante, catolice sau ortodoxe.

Capitolul I

În primul capitol al tezei am avut în vedere traducerile textului sacru, atât în limba română, cât și în limba franceză, de la începuturi până în zilele noastre.

Dacă în limba franceză primele încercări de traducere le avem datate sub formă de versuri încă din secolul al X-lea, în spațiul românesc acest lucru se va întâmpla mult mai târziu, în secolul al XVI-lea: *Passion de Clément Ferrand* este cea mai veche mărturie a unei traducei biblice în limba franceză și datează de la sfârșitul secolului al X-lea, începutul secolului al XI-lea; Primele texte religioase din cultura română sunt așa numitele „texte rotacizante”: *Psaltirea Șcheiană*, *Psaltirea Voronețeană* și *Psaltirea Hurmuzachi*. Toate aceste trei lucrări caracterizează secolul al XVI-lea, fără a avea o datare exactă.

Îndepărtându-ne de primele ediții ale Bibliei traduse în română și franceză vom observa că în cultura franceza există o clasificare foarte vastă a traducerilor Bibliei, atât din punctul de vedere al confesiunilor, cât și al publicului țintă. La polul opus, în cultura română, pe lângă numărul redus de traduceri, accentul s-a pus pe confesiunile ortodoxă și protestantă.

Astfel, avem în Franța următoarele tipuri de traduceri:

1. Din punct de vedere confesional există: Biblii interconfesionale: *Traduction oecuménique de la Bible*, *La Bible en français courant*; Biblii interreligioase: *La Bible Chouraqui*; Biblii nonconfesionale: *La Bible de Beaumonte*, *La Bible de la Pléiade*.

2. În funcție de publicul țintă: Biblii care vizează elitele: *La Bible de la Pléiade*, *La Bible de Jérusalem*; Biblii pentru publicul larg: *La Bible de Maredsous*, *La Bible de Segond*; Biblii pentru un public slab instruit: *La Bible en français courante*, *La Bible de Beaumont*.

3. În funcție de caracterul scrierii: Biblii cu caracter științifico-literar: *La Bible de la Pléiade*, *La Bible de Jérusalem*; Biblii cu vocație poetică: *La Bible de Chouraqui*, *La Bible de Beaumont*; Biblii cu caracter liturgic sau pastoral: *La Bible de Maredsous*, *Traduction liturgique officielle*; Biblii cu caracter misionar: *La Bible en français courante*, *La Bible de Beaumont*.

4. În funcție de traducători: Biblii cu un singur traducător: *La Bible de Chouraqui*, *La Bible de Beaumont*, *La Bible d'Osty*; Biblii traduse în echipă: *La Bible de Jérusalem*, *Traduction*

oécuménique de la Bible, La Bible en français courante; Biblii sub controlul autorităților religioase: Traduction du monde nouveau, Bible de Rabbinat, Bible de Cardinal Liénart.

Capitolul al II-lea

Capitolul al II-lea este unul teoretic în care am încercat să definim conceptul de frazeologie, făcând apel la literatura de specialitate, în special din spațiul românesc, francez și spaniol. De asemenea ne-am axat pe noțiunile de locuțiune și expresie ca părți componente ale frazeologiei.

Văzută ca *discurs repetat* de Eugen Coșeriu sau *stereotip* de Charlotte Schapira, am crezut de cuviință să admitem ca făcând parte din domeniul frazeologiei doar conceptele de locuțiune și expresie conform opiniei lui Alain Rey, excluzând proverbele, maximele, zicătorile etc. Însă, între cele două concepte mai sus amintite există o sumă de asemănări și deosebiri:

1. Expresiile pot fi disociate gramatical. În exemplul oferit de Florica Dimitrescu: *Până la Dumnezeu te mănâncă sfinții*, fiecare element în parte are valoare morfologică și funcție sintactică, fapt care în cazul unei locuțiuni nu este întâlnit, termenii având o valoare gramaticală unitară. Expresiile formează doar lexical un tot, locuțiunile au în plus valoare gramaticală și sunt încadrate în diferite categorii gramaticale.
2. Expresiile nu sunt legate gramatical în interiorul lor, cum sunt locuțiunile: *a băga de seamă vs bătaia e rupta din Rai*.
3. Expresiile pot fi formate și dintr-un singur cuvânt sau două: *Ei, brânză!*
4. Expresiile nu pot da naștere la derivate, așa cum se întâmplă în cazul locuțiunilor: *a băga de seamă – băgare de seamă*.
5. Expresiile sunt mult mai bogate din punct de vedere stilistic, însă locuțiunile nu au această obligativitate.
6. Expresiile sunt doar fapte de lexic, în timp ce locuțiunile sunt fapte de lexic și de gramatică.

Capitolul al III-lea

În ultimul capitol al tezei de față, care reprezintă și partea originală a acesteia, s-au analizat din punct de vedere lingvistic și hermeneutic locuțiuni verbale, substantive, adjectivale și expresii extrase din șase Biblii, trei din limba română și trei din limba franceză. Pentru exemplificare vom alege câte un model de analiză pentru una din cele 4 categorii de unități frazeologice.

Expresie:

„Dacă cineva nu vă va primi, nici nu vă va asculta cuvintele, ieșind din casă sau din cetatea aceea, *scuturați praful de pe picioarele voastre*.” (Anania, Mt 10,14), „Cine nu vă va primi pe voi, nici nu vă va asculta cuvintele voastre, ieșind din casa lui sau din orașul acela, *scuturați praful de pe picioarele voastre*.” (Radu-Galaction), „Dacă nu vă va primi cineva, nici nu va asculta cuvintele voastre, să ieșiți din casa sau din cetatea aceea și să *scuturați praful de pe picioarele voastre*.” (Cornilescu), „Lorsqu'on ne vous recevra pas et qu'on n'écouterà pas vos paroles, sortez de cette maison ou de cette ville et *secouez la poussière de vos pieds*.” (Louis Segond), „S'ils ne vous accueillent pas et n'entendent pas vos paroles, sortez hors de cette maison ou de cette ville; *secouez la poussière de vos pieds*.” (Chouraqui), „Si l'on ne vous

accueille pas et si l'on n'écoute pas vos paroles, en quittant cette maison ou cette ville, *secouez la poussière de vos pieds.* ” (T.O.B.)

Expresia identificată, pe lângă încărcătura semantică pe care o are, oferă de asemenea și o imagine vizuală destul de sugestivă. Chiar dacă la prima vedere ea este mai greu de explicat, fiind destul de ermetică, sensul se poate deduce, după câteva lecturi, din contextul în care este folosită. Scuturarea prafului de pe picioare era un fapt cât se poate de concret, întâlnit la evrei: „Evreii aveau obiceiul să-și scuture picioarele când veneau din vreo călătorie, pentru a nu rămâne întinați” (Dumitrescu 1979: 221).

Generalizând acest sens, care în contextul biblic nu mai este păstrat, *a scutura praful de pe picioare* desemnează momentul în care nu se dorește nicio dovadă a participării la anumite evenimente sau a prezenței într-un loc anume:

„Scuturându-și praful de pe tălpi, apostolii sugerează că nu iau nimic de acolo, nici măcar praful de pe jos, dat fiind că locul respectiv este „infectat”, „necurat”. Își scutura praful ca să nu se contamineze, dar și în chip acuzator” (Bădiliță 2009: 230).

Prin acest gest, apostolii rămân fără nicio dovadă a prezenței lor în mijlocul unei comunități în care nu au fost doriți și primiți cum se cuvine.

În limba franceză, chiar dacă sensul global al expresiei este asemănător, autorii traducerilor folosesc verbul *secouer*, care desemnează o acțiune mult mai brutală decât cea redată prin verbul *a scutura*: „imprimer de brusques mouvements à quelque chose, à quelqu'un”.

Bibliografie

1. Izvoare și lucrări de referință

- Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Legii vechi și a celei nouă tipărită în zilele Majestății Sale Carol I, Regele României în al 49 an de slăvită domnie*, Ediția Sfântului Sinod, București, Tipografia cărților bisericești, Strada Principatelor Unite, 60, 1914.
- Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, tradusă după textele originale ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction, din înalta inițiativă a Majestății Sale Regelui Carol II, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, București, 1939, [http://bitflow.dyndns.org/romanian/Biblia/Romanian-Biblia Traducerea Gala Galaction Din 1939.pdf](http://bitflow.dyndns.org/romanian/Biblia/Romanian-Biblia%20Traducerea%20Gala%20Galaction%20Din%201939.pdf), accesat la data de 26.07.2017, ora 09:16.
- Biblia sacra que comprinde Vechiul și Noul Testament tradusă din hellenesce dupo a quellor septedeci de I. Heliade Rădulescu*, Paris, în typographia lui Preve și Comp. via J. J. Rousseau, 15, 1858.
- Biblia sau Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, București, Societatea Biblică pentru răspândirea Bibliei în Anglia și străinătate, 1921 (traducere de Dumitru Cornilescu, ed. a II-a, 1926).
- Biblia sau Sfânta Scriptură după textul grecesc al Septuagintei, tipărită în zilele Majestății Sale Mihai I, regele României, prin osârdia Înalt Prea Sfințitului Nicodin, Patriarhul României cu binecuvântarea Sfântului Sinod*, ediția a II-a, Institutul Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1944.
- Biblia sau Sfânta Scriptură, versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscop al vadului, Feleacului și Clujului, Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului*. Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
- Biblia sau Sfânta Scriptură, versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
- Biblia Vulgata (1760-1761)*, prefața de Eugen Simion: editor coordonator: Ioan Chindriș: coordonare filologică: Niculina Iacob: transcrieri: Elena Adeleanu, Mircea Remus Birtz, Ioan Chindriș, Elena Comșulea, Florica Nuțiu, Doina Grecu, Elena Mișu, Vasile Rus, Valentina Șerban: indici de cuvinte: Niculina Iacob, Ioan Chindriș: notă asupra ediției: Elena Ardeleanu, Ioan Chindriș, Elena Comșulea, Doina Grecu, Valentina Șerban: concordanța numelor: Mircea Remus Birtz, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament tradusă după textele originale ebraice și grecești de preoții profesori Vasile Radu și Gala Galaction din înalta inițiativă a Majestății Sale Regelui Carol al II-lea*, București, Fundația pentru literatură și arta „Regele Carol I”, 39, Bulevardul Lascăr Catargi, 1938.
- Biblia, adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, traducere de Nicodim Munteanu, București, 1944.
- Biblia*, Dumitru Cornilescu, <http://www.ebible.ro/biblia/paralel/cornilescu-ortodoxa/matei/14/>, accesat la data de 26.07.2017, ora 09:19.
- Biblia*, traducere, introduceri și note pr. Alois Bulai, pr. Eduard Pătrașcu: colaboratori: Iulian Faraoanu, Edie-Sebastian Chițac, pr. Anton Budău, pr. Iosif Răchiteanu, pr. Iosif Antili: tehnoredactare: pr. Eduard Patrașcu, Petru Ciobanu, au mai colaborat: Ștefan Tamaș, Laurențiu Turbuc, Iași, Sapiientia, 2013.
- Biblia sau Testamentul Vechiu și Nou acum mai îndreptându-se și curățându-se de oarecare ziceri neobicinuite într-această țară, s-a retipărit iarăși în timpul pe când armile rosești ocupau Prințipatul nostru. Prin binecuvântarea, râvna și toată cheltuiala iubitor de Dumnezeu Episcop al sfintei Episcopii Buzăul, D:D: Filoteiu, cavaler al ordinului Sf. Vladimir Clasul al III-lea*, Buzău, 1854-1856.

Bibliia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii cei vechi și a cei noao, după originalul celor șaptezeci și doi de tâlcuitori din Alecsandria, tipărită în zilele preainălțatului împărat al Austriei, Franșisc Iosif I, supt privegheria și cu binecuvântarea Excelenței Sale preasfințitului Domn Andreiu baron de Șaguna, dreptcredinciosul Episcop al Bisericii greco-răsăritene ortodoxe în Marele Principat al Ardealului, comander al Ordinului Leopoldinu Cesaro-Regesc austriacu și sftenic dinlăuntru de stat al Maiestății Sale Cesaro-Regescii Apostolice, Sibiu, 1856-1858.

La Bible, André Chouraqui, <http://nachouraqui.tripod.com/id90.htm>, accesat la data de 26.07.2017, ora 09:22.

La Bible, traduction Louis Segond, 1910, <http://www.alleluia-france.com/files/Bible.pdf>, accesat la data de 26.07.2017, ora 9:20.

Liturgica, Victor Szmigelski, ediție îngrijită și studiu introductiv de Petru Magdău, Presa universitară clujeană, 2008.

Palia de la Orăștie 1582, text stabilit și îngrijire editorială de Vasile Arvinte, Ioan Caproșu și Alexandru Gafton, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2005.

Septuaginta, vol. I, Cristian Bădiliță, Francisca Băltăcianu, Monica Broșteanu, Dan Slușanschi, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, Colegiul Noua Europă, Polirom, 2004.

Tetraevanghelul Diaconului Coresi, reimprimat după ediția primă 1560-1561 de Arhiereul dr. Gherasim Timuș Piteștenu, decanul Facultăței de Teologie, cu o prefață de Constantin Erbiceanu, profesor la Facultatea de Teologie, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1889.

Traduction oecuménique de la Bible, 2010, <http://lire.la-bible.net/lecture/marc/1/17>, accesat la data de 26.07.2017, ora 09:23.

2. Bibliografie secundară

Barclay, William, *Analiza semantică a unor termeni din Noul Testament*, traducere de Doris Laurențiu, Societatea misionară română, Wheaton, Illinois, U.S.A., 1992.

Bădiliță, Cristian, *Noul Testament – Evanghelia după Ioan*, ediție bilingvă, introduceri, traducere, comentarii și note patristice de Cristain Bădiliță, Curtea Veche, București, 2010.

Bădiliță, Cristian, *Noul Testament - Evanghelia după Matei*, ediție bilingvă, introduceri, traduceri, comentarii și note patristice de Criastian Bădiliță, prefață de Theodor Paleologu, Curtea Veche, București, 2009.

Bianu, Ion, *Texte de limbă din secolul XVI reproduse în facsimile*, Tiparul „Cultura națională”, București, 1930.

Bogaert, Pierre Maurice, *Les bibles en français- histoire illustrée du Moyan Âge à nos jour*, Brepols, 1991.

Bologne, Jean Claude, *Au septième ciel, Dictionnaire commenté des expressions d'origine biblique*, Larousse, 21, rue de Montparnasse 75283 Paris cedex 06, 2005.

Boroianu, Ioana, *Conceptul de unitate frazeologică, tipuri de unități frazeologice*, Limbă și literatură, București, 1974, nr. 1, p. 25-35, nr. 2, p. 242-247.

Căpățână, Cecilia, *Elemente de frazeologie*, Editura Universitaria, Craiova, 2007.

Chidriș, Ioan, Iacob, Niculina, *Tradiție și inovație latinistă în Biblia lui Timotei Cipariu*, Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuș, 2010.

Chouraqui, André, *Cele zece porunci ale zilelor noastre*, traducere din franceză de Nicoleta Neagoe, Humanitas, București, 2012.

Ciudin, N., *Analiza citațiunilor Vechiului Testament din Evanghelia Sfântului Matei, studiu după textul ebraic și LXX*, Tiparul „Cartea românească”, București, 1942.

Colțun, Gheorghe, *Frazeologia limbii române*, USPEE „Constantin Stere”, Chișinău, 2013.

- Comentarii la *Evangelia după Matei (I)*, Cultul creștin după Evanghelie din Republica Socialistă România, București, 1979.
- Constantinescu, Ioan, *Studiul Noului Testament*, Editura „Credința noastră”, București, 1996.
- Cosntantinescu-Dobridor, Gheorghe, *Mic dicționar de terminologie lingvistică*, Editura Albatros, București, 1980.
- Coșeriu, Eugen, *Prelegeri și conferințe*, Institutul de filologie română „Al. Phillippide”, Iași, 1994.
- Curat, Hervé, *La locution verbale en français moderne- Essai d'explication psychosystématique*, Cahier de psychomécanique du langage publié par le Fond Gustave Guillaume et le Département de langues et linguistique de l'Université Laval, Les Presses de l'Université Laval, Québec, 1982.
- Dahan, Gilbert, *L'exégèse chrétienne de la Bible en Occident médiéval XIIIe-XIVe siècle*, Les Editions du CERF, 29 Bd. La Tour Maubourg, Paris, 1999.
- Delumeau, Jean, *Religiile lumii*, traducere din franceză de Angela Pagu, Carol Litman, Rodica Buburuzan, Bogdan Budeș, Dinu Luca, Florentina Vișan, Iulia Waniek, Toader Saulea, Carmen Stoean, Editura Humanitas, București, 2014.
- Desalmand, Paul, Stalloni, Yves, *Expressions Chrétiennes Expliquées*, Éditions du Chêne-Hachette Livre, 2017.
- Dicționar general de științe ale limbii*, Editura Științifică, București, 1997.
- Dimitrescu, Florica, *Locuțiunile verbale în limba română*, Editura Academiei Republicii populare române, București, 1958.
- Dumas, Felicia, *L'Orthodoxie en langue française*, Casa editorială Demiurg, Iași, 2009.
- Dumitrăcel, Stelian, *Lexic românesc- cuvinte, metafore, expresii*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1980.
- Dumitrăcel, Stelian, *Pînă-n pânzele albe, expresii românești*, Institutul European, Iași, 2001.
- Duneton, Claude, Claval, Sylvie, *Le bouquet des expressions imagées*, Éditions du Seuil, 1990.
- Fee, D. Gordon, Stuart, Douglas, *Biblia ca literatură*, Editura Logos, Cluj, 1995.
- Fericitul Ieronim, *Omilii la Evangelia după Marcu, Omilii diverse*, Colecția Credința Ortodoxă, Editura Institutului biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2014.
- Florescu, Ioan Florin, *În multe chipuri de Scripturi- Studiu de traductologie biblică românească*, Editura „Universității Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2015.
- Gledhill, Christopher, Frath, Pierre, *Collocation, phrasème, dénomination: vers une théorie de la créativité phraséologique*, La Linguistique, Presses Universitaires de France, vol. 43, Facs 1, 2007, p. 63-88.
- González Rey, Isabel, *La phraséologie de français*, Presses universitaires du Mirail, 2002.
- Gorunescu, Elena, *Dicționar frazeologic francez-român și român francez*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981.
- Gramatica academiei*, Editura Academiei Române, București, 2008.
- Groza, Liviu, *Câteva paralele frazeologice*, Limbă și literatură, București, 1987, vol I, p. 321-327.
- Groza, Liviu, *Probleme de frazeologie*, Editura Universității din București, București, 2011.
- Hristea, Theodor, *Contribuții la studiul etimologic al frazeologiei românești moderne*, Limba română, București, 1977, nr. 6, p. 587-599.
- Hristea, Theodor, *Frazeologia și importanța ei pentru studiul limbii române*, Limbă și literatură, București, 1984, vol. I, p. 5-14.
- Husariuc, Maria, *Unități frazeologice. Abordare contrastivă franco-română, aplicații pe corpus paralel*, Iași, 2009.
- Iacob, Niculina, *Biblia de la Blaj (1795)Moment de referință în cultura română*, Editura Academiei române, bucurești, 2004.

- Iuga, Viorel, *Din Scrisorile lui Pavel, mesaje către Galateni, Efeseni, Filipeni, Coloseni, Tesaloniceni*, Editura Ramira, Arad, 2013.
- Lagrange, P. M. J., *Évangile selon Saint Luc*, Libraire Victor Lecoffre, rue Bonaparte, 90, 1921.
- Lagrange, P. M. J., *Évangile selon Saint Matthieu*, Libraire Victor Lecoffre, rue Bonaparte, 90, Paris, 1923.
- Lamiroy, Béatrice, *Les expressions verbales figées de la phrancophonie- Belgique, France, Québec et Suisse*, Ophrys, Paris, 2010.
- Lampe, G. W. G., *The Cambridge History of The Bible*, vol II, Cambridge at the University Press, 1969.
- Le livre des proverbes français précédé de recherches historiques sur les proverbes français et leur emploi dans la littérature de Moyen Age et de la Renaissance*, second édition, vol. I, Slatkine Reprints, Genève, 1968.
- Le Petit Larousse en couleurs*, LAROUSSE, 17 Rue du Montparnasse 75298, Paris Cedex06, 1995.
- Leguy, Cécil, *En quête de proverbes*, Cahier de littérature orale, nr. 63-64, 2008.
- Lépinette, Brigitte, *Les séries figées dans „Le traité de stylistique de Charles Bally”*, Synergies Espagne, nr. 6, 2013, p. 55-71.
- Lopuhin, A. P., *Comentar la Evanghelia de la Mateiu*, traducere de Patriarhul Nicodim, Editura Secției Culturale a Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1948.
- Loria-Rivel, Gustavo Alfonso, *Pentateuhul. Probleme de traducere a textului biblic*, Editura „Universității Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004.
- Loux, François, Richard, Philippe, *Alimentation et maladie dans les proverbes français, un exemple d'analyse de contenu*, Ethnologie française, nouvelle série, T. 2, nr. ¾, 1872, p. 267-286.
- Luz, Ulrich, *Predica de pe Munte (Matei 5-7)*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.
- Melcuk, Igor, *La phraséologie et son rôle dans l'enseignement / apprentissage d'une langue étrangère*, Études de Linguistique Appliquée, Oct. 1, 1993, p. 82.
- Mic dicționar academic*, vol I, II, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
- Mircea, Ioan, *Dicționar al Noului Testament*, Editura Institutului biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995.
- Moldoveanu, Nicolae, *Hristos Crucea, meditații duhovnicești la Întâia Epistolă către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel*, Editura Comorile Harului, Deva, 2001.
- Mons. Abatele Dehaut, *Omilii la Evangheliu*, traducere de Pr. Ie. Stavrofor Vasile Ailioaiei, Sfântul Apostol Simon Zilotul, Parohia Podeanu, București, 2013.
- Munteanu, Cristinel, *Frazeologie românească. Formare și funcționare*, Institutul European, Iași, 2013.
- Munteanu, Eugen, *Introducere în lingvistică*, Polirom, Iași, 2005.
- Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, București, 2008.
- Munteanu, Eugen, *Tradiția biblică românească. O prezentare sintetică*, în Anuar de lingvistică și istorie literară, Editura Academiei Române, București, 2013.
- Munteanu, Ștefan, *Paralelisme frazeologice*, în Limba Română, nr. 6, p. 505-511, 1998.
- Munteanu, Ștefan, *Paralelisme frazeologice*, Limba română, București, 1988, nr. 6, p. 505-511.
- Nica, Dumitru, *Locuțiunile substantivale în limba română*, Limba Română, București, 1963, nr. 5, p. 514-527.
- Nikitina, Tatiana, *Quelques observations sur les particularités de la phraséologie française au XVII e début du XVIIIe siècles*, Langues et linguistique, nr. 23, 1997.
- Nobel, Pierre, *La Traduction biblique*, în Étude et Répertoire, vol. I, 2011, p. 207-223.
- Pană Dindelegan, Gabriela, *Locuțiuni sau grupuri sintactice libere (analizabile)?*, Limbă și literatură, București, 1991, vol. 1, p. 5-9.
- Pineaux, Jaques, *Proverbes et dictons français*, Presses universitaires de France, Paris, 1963.

- Resche, Catherine, *Prolégomènes à la phraséologie comparée en langue de spécialité: exemple de l'anglais et du français de la finance*, Anglais et français de spécialité, nr. 15-18, 1997.
- Rey, Alain, Chantreau, Sophie, *Dictionnaire des Expressions et Locutions figurées*, Les usuels du Robert, Paris, 1982.
- Rizescu, I., *Observații asupra îmbinărilor de cuvinte*, Limba română, București, 1962, vol. 5, p. 514-524.
- Rolin, Patrice, *Les controverses dans l'Évangile de Marc*, Éditeurs Rue Piere et Marie Curie, Paris, 18, 2001.
- Rossier, Henri, *Gânduri asupra Epistolei către Galateni*, GBV, București, 2013.
- Savin, Petronela, *De gustibus disputandum- frazeologie românească privitoare la alimentație*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2011.
- Sântul Chiril al Alexandriei, *Comentar la Sfânta Evanghelie de la Luca*, traducere din limba franceză de diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1998.
- Schapira, Charlotte, *Les stéréotypes en français. Proverbes et autres formules*, Ophris, 1999.
- Sfântul Ambrozie al Milanului, *Expunere la Evanghelia după Luca*, traducere din limba latină, introducere și note de Pr. Dr. Ilie Melniciuc-Puică, Performantica, Iași, 2010.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, Editura Christiana, București, 2005.
- Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola întâia către Timotei a Sfântului Apostol Pavel*, Nemira, 2005.
- Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintei Evanghelii de la Marcu*, cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Editura ΣΟΡΙΑ, București, 2008.
- Steiner, Rudolf, *Evanghelia după Luca, zece conferințe ținute la Bâle de la 15 la 26 septembrie 1909*, traducere de Nicolae Ioan Crăciun, Univers Enciclopedic, București, 1997.
- Tipei, Ion, *Studii exegetice în Noul Testament*, ediția a II-a, Editura Pleroma, București, 2005.
- Tofană, Stelian, *Introducere în studiul Noului Testament*, vol. 1, Editura „Presa Universitară Clujeană”, 1997.
- Ulrich, Luz, *Predica de pe Munte (Matei 5-7)*, traducere în românește de Ligia Taloș și Romeo Popa, ediție îngrijită și prefațată de Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2011.
- Vouga, François, *Une théologie du Nouveau Testament*, Édition Laor et Fides, 1 rue Beauregard, CH-1204, Genève, 2001.
- Xatara, Claudia Maria, *La traduction phraséologique*, Meta: journal des traducteurs, vol. 47, nr. 3, 2002, p. 441-444.
- Yves, Gambier, *Phraséologie et terminologie en traduction et interprétation*, Translators Journal, vol. 38, nr. 2, 1993, p. 389-391.